

КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ СВЯТКУЄ 100-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ

Олександр СИТНИК

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра археології та історії стародавнього світу

22–24 листопада 2005 р. Львів гостинно приймав учасників Ювілейної Міжнародної конференції, організованої Львівським національним університетом імені Івана Франка з приводу столітнього ювілею кафедри археології та історії стародавнього світу історичного факультету.

Це справді велика подія для вузу, оскільки небагато кафедр Львівського університету може гордитися такою давньою датою “появи на світ”. І хоч для археології 100 років – зовсім мізерна цифра, працівники кафедри святкують ювілей з усвідомленням величезного значення цієї події не лише для університету, але й для усієї західноукраїнської археології.

Такі урочисті наукові форуми здавна відіграють важливу роль у зміцненні міжнародних стосунків та гуманітарно-історичних зв'язків всередині держави

Кафедра створена навесні 1905 р. з приводу надання археологу Каролію Гадачеку звання професора і затвердження спеціальних курсів з археології та праісторії.

Як і багато інших науково-навчальних структур університету кафедра пройшла довгий шлях становлення, розвитку і реорганізації. Були періоди творчих піднесень, розвитку археологічних досліджень, але й були часи глибокого застою, кризи. Попри усе це, кафедра зберегла давні традиції славної археологічної школи Львівського університету і тепер на 100-літній ювілей підійшла із вагомими здобутками.

Засідання конференції проходили у Дзеркальному залі головного корпусу університету 22 і 23 листопада, а 24-го – відбулися екскурсії по експозиції Археологічного музею університету та експозиції Археологічного музею Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (вул. Винниченка, 24).

Конференцію відкрив проректор з наукової роботи Богдан Котур, який відзначив істотний вклад кафедри археології та історії стародавнього світу у розвиток історичної науки університету. З привітальним словом виступив директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Ярослав Ісаєвич, який привітав усіх учасників та гостей конференції, побажав плідної роботи і наголосив на довголітній традиції співпраці археологів університету з відділом археології Інституту українознавства.

Привітав учасників конференції також декан історичного факультету доц. Роман Шуст.

Оскільки конференція мала міжнародний характер і зібрала у своєму колі науковців України, Польщі і Росії, то з привітанням виступило також кілька польських колег. Зокрема, від відомої польської “*Akademii umiejętności*” (Академії науки і мистецтва) у Кракові висловив свої привітання і побажання професор Ян Махнік, від Інституту археології та етнології ПАН у Варшаві виступив професор Яцек Лех, від Державного Археологічного Музею у Варшаві – Данута Піотровська. Польські археологи згадали про спільні наукові дослідження як у минулому, так і сьогодні, привітали з ювілеєм, подарували пам’ятні грамоти та медалі.

Ранкова сесія розпочалася о 10-й годині 22 листопада виступом зав. кафедри археології та історії стародавнього світу проф. Олександра Ситника про розвиток кафедри впродовж столітньої історії (1905–2005). Відзначено, що археологічні дослідження в університеті до Першої світової війни вели такі знамениті вчені, як Михайло Грушевський, Ісидор Шараневич, Кароль Гадачек. У міжвоєнний “польський” період тут існувало 2 кафедри – класичної археології (завідувач проф. Едмунд Булянда) та праісторії (завідувач проф. Леон Козловський). Ці знамениті дослідники виховали учнів, пізніше відомих вчених-археологів, які стали “класиками” української та польської археології: Казімеж Маєвський, Казімеж Міхаловський, Маркіян Смішко, Іван Старчук, Тадеуш Сулімірський, Ігор Свешніков та ін. У 1939–1941 рр. кафедру археології очолював видатний український вчений Ярослав Пастернак.

У післявоєнний час в університеті періодично викладали відомі українські археологи – член-кор. НАН України Володимир Баран, проф. Лариса Крушельницька, д-р іст. наук Ігор Свешніков, проф. Микола Пелешин та ін.

Сьогодні на кафедрі працює два доктори, п’ять кандидатів історичних наук, два асистенти і лаборант. Це дружній, науково сильний колектив, здатний провадити великі археологічні дослідження у західноукраїнському регіоні.

Загалом, у конференції прийняло участь 19 професорів, докторів історичних наук з України та Польщі, 30 доцентів та кандидатів історичних наук. З цікавими доповідями виступили професори з Київського національного університету Ростислав Терпиловський “Кафедра археології Київського національного університету і деякі проблеми вузівської археології” та Михайло Гладких “Просторові рівні аналізу пізньопалеолітичних джерел”.

З Києво-Могилянської Академії проф. Леонід Залізник виголосив проблемну доповідь “Сучасна археологія та молодь”, у якій охарактеризував стан науки і причини, що не стимулюють розвитку археології і поповнення її молодими кадрами. З Одеського національного університету ім. І. Мечнікова проф. Олена Сминтина наголосила на актуальних питаннях палеоекологічних реконструкцій в археології кам’яного віку. Проф. Володимир Станко з

Миколаївського державного університету ім. В. Сухомлинського повідомив про дослідження стоянки Анетівки II і проблеми вивчення пізнього палеоліту степового Причорномор'я, а проф. Денис Козак з Інституту археології НАН України зупинився на малодосліджених аспектах античного божества Сарапіс з поселення готів на Волині.

Загалом виступи на конференції можна згрупувати у два блоки :

а) з питань історії археології України і Польщі;

б) з регіональних поточних чи підсумовуючих археологічних досліджень

По першому блоку питань необхідно виділити узагальнюючу тему проф. Яцека Леха “З досліджень українсько-польських зв'язків в археології XIX–XX століть: деякі висновки і проблеми”, у якій дана розгорнута характеристика у багатьох випадках неоднозначних стосунків українських і польських вчених у міжвоєнний період XX ст.

Мабуть, однією з центральних тем, присвячених столітньому ювілею кафедри, була доповідь асистента кафедри, канд. іст. наук Наталі Білас “Розвиток археологічної науки у Львівському університеті у міжвоєнний період”, у якій на величезному архівному матеріалі показані блискучі досягнення вчених, які сформували кілька напрямків “Львівської археологічної школи”.

Про безперечно великий внесок у вивчення давноминулого населення західноукраїнського краю такими вченими як Володимир Деметрикевич, Готфрід Оссовський виступив проф. Ян Махнік; про значення діяльності професора Львівського університету Кароля Гадачека на початку XX ст. – Наталя Булик; про вклад Тадеуша Сулімірського у дослідження епохи бронзи і раннього залізного віку на Поділлі і Волині – проф. Сильвестер Чопек. Продовжили цю тему проф. Михайло Кучінко “Олександр Цинкаловський – видатний дослідник археології Волині”, Лариса Кулаковська “Михайло Клапчук – дослідник палеоліту Казахстану та Західної України”, проф. Стефан Козловський “Молоді леви чи про Леона Козловського і Стефана Круковського”. У цьому руслі велике зацікавлення викликав реферат Данути Піотровської про діяльність консерваторських (охоронних) служб на Західній Україні в 1919–1939 рр. і доповідь Яна Гурби та Анни Закосьцельної про долю і наукове життя археологів кафедри преісторії Львівського університету після Другої світової війни.

В цьому короткому аналізі неможливо перерахувати усіх доповідачів по другому блоку виступів, що стосувалися окремих питань досліджень археологічних пам'яток, культур, узагальнених характеристик регіональних досліджень. Відзначимо групу одеських колег, які розповіли про нові польові дослідження Тіри (Тетяна Самойлова, Світлана Смольянінова, Павло Остапенко), Аккерманської фортеці (Григорій Богуславський), польських дослідників – про пізньопалеолітичні культури в Південно-Східній Польщі (Марта Полтовіч), про поселення культури лійчастого посуду у верхів'ї

Дністра (проф. Анджей Пелісяк), про духовну культуру населення лужицької культури (Ельжбета Клосінська), про військові сутички готів у Грубешівській улоговині (проф. Анджей Коковський) та ін. Про зв'язки та співпрацю археологів Юри Ойцовської в Польщі з українськими дослідниками розповів Юзеф Партика.

Зрозуміло, що найчисельнішою виявилась група науковців із західноукраїнського регіону, які представили реферати з історії досліджень окремих археологічних періодів чи сучасного стану вивчення пам'яток та культур (Леонід Мацкевий, Олександр Позіховський, Тарас Ткачук, Дмитро Павлів, Володимир Петегирич, Богдан Прищепа, Богдан Рідуш, Роман Берест, Ярослав Онишук, Василь Рудий та ін.).

Не можна не згадати виступів наших гостей з досить віддалених територій, зокрема доц. Валентини Беляєвої (з Санкт-Петербурга) про структуру пізньопалеолітичних пушкарьовських поселень на Десні, доц. Валерія Скирди (з Харкова) – про археологічні дослідження на Харківщині в 20–30-х роках ХХ ст., а також представника суміжних гуманітарних наук етнолог проф. Михайла Глушка (Львівський університет), який наголосив на деяких актуальних питаннях методики реконструкції археологічних об'єктів і необхідності співпраці з етнологами.

Загалом, форум пройшов на високому науковому, організаційному та методичному рівні. Налагодилися нові наукові стосунки, відкрились ширші горизонти для міжнародної співпраці. Гості та львів'яни прощалися з легким сумом і надією на скору зустріч.

До конференції опубліковано науково-довідникове видання – буклет “Кафедра археології та історії стародавнього світу Львівського університету – 100 років”, у якому подана коротка історична довідка про кафедру та бібліографія праць нинішніх археологів університету. Опубліковано також періодичне видання “Археологічні дослідження Львівського університету”, вип. 8, яке присвячене 100-літньому ювілею кафедри археології та історії стародавнього світу.

Стаття надійшла до редколегії 09.09.2006

Прийнята до друку 22.09.2006